لاپەڕەی زانیاری لەسەر دەستووری بنەڕەتی دیموکراتی ئازاد

ئەمڕۆ پابەندبوونت بە یاسای بنەڕەتی دیموکراسی ئازادی کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا ڕادەگەیەنیت. ئەمە مەرجێکی پێشوەختە بۆ دەرفەتی داوای مافی نیشتەجێبوونە (مۆڵەتی نیشتەجێبوون بەپێی بەشی 104c، بڕگەی 1، حوکمی 1، ژمارە 1، لە یاسای Aufenthaltsgesetz AufenthG] – یاسای نیشتەجێبوون، چالاکیی ئابووری و یەکخستنی بیانییەکان لە یاسای نیشتەجێبوونی خاکی فیدراڵی]). دەرفەتی مافی نیشتەجێبوون ئەم چانسەت پێدەدات کە ئەگەری مەرجەکانی نیشتەجێبوونی هەمیشەیی و یاسایی لە ئەڵمانیادا جێبەجێ بکەیت.

بۆ ئەوەی بتوانیت مافی نیشتەجێبوون بەدەستبهێنیت، پێویستە ئەو بەهایانە کە خەڵک بەهۆیانەوە پێکەوە لە ئەڵمانیا دەژین، بزانیت. هەروەها چاوەڕوان دەکرێت کە تۆش پابەندی ئەم بەهایانە بیت. لە هەمانکاتدا تەنیا ئەگەر لەم بەهایانە تێبگەیت، دەتوانیت سوود لەو ئاسانکاریانە وەربگریت کە لە ژیانی ڕۆژانەتدا هەتبێت.

واتای یاسای بنەڕەتی دیموکراسی ئازاد کە ئەمڕۆ پێیەوە پابەندیت، هەمووی ئەم بەهایانە دەخاتە ڕوو. بەهاکان لە یاسای بنەڕەتیدا دانراون، وەک ئەوەی دەستووری بنەڕەتی کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا پێی دەوترێت.

<u>بە تایبەتی پێویستە لەمانەی خوارەوە تێبگەیت و بێ شەرت و مەرج پابەند بە یاسای بنەڕەتی دیموکراتی ئازاد بیت و پەیڕەوی بکەیت:</u>

ئەڵمانیا دیموکراسێکی پەرلەمانییە. خەڵك بە دەنگدانی گشتگیر، ڕاستەوخۆ، ئازاد، یەکسان و نهێنی نوێنەری خۆی هەڵدەبژێرێت. نابێت ڕێگری لە هیچ کەسێک بکرێت کە مافی دەنگدانی هەبێت. هەموو دەنگێک ئەژمار دەکرێت و هەموو دەنگەکان یەک کێشیان هەیە. نابێت هیچ کەس لە کاتی دەنگداندا کاریگەری لەسەر بێت کە بە پێچەوانەی ویستی خۆیەوە دەنگ بدات. هیچ کەسێک مافی ئەوەی نییە بزانێت کەسێک دەنگی بە کێ داوە.

لە ئەڵمانیا چەندین لایەنی سیاسی جیاواز ڕێگەپێدراوە، کە دەتوانن نوێنەرایەتی بەرژەوەندی و ئاراستەی زۆر جیاواز بکەن. هەموو لایەنەکان هەمان چانسی بانگەشە و بەشداری لە هەڵبژاردنیان هەیە بۆ ئەوەی بیرۆکە سیاسییەکانیان جێبەجێ بکەن. پێویستە لایەنەکان لە ئامانجەکانیاندا و لەو ڕێوشوێنانەی کە بۆ ئامانجەکانیان دەگەڕێن، بە بڕگەکانی یاسای بنەڕەتی پابەندبن.

بوندستاگ ئۆرگانی نوێنەرانی گەل (پەرلەمان) لە بەرزترین ئاستی حکومەتدایە. بە دەنگدان زۆرینەی ئەو وڵاتە بڕیار دەدات کێ سەرۆکایەتی حکومەتی فیدراڵی وەک ڕاوێژکاری فیدراڵی دەکات. حکومەتی فیدراڵی چالاکیی سیاسی ئەنجام دەدات و لەلایەن بوندستاگەوە کۆنترۆڵ دەکرێت. پارتە ناحکومییەکان لە پەیوەندی لەگەڵ حکومەت وەک ئۆپۆزسیۆن لە پەرلەماندا ئەرکێکی گرنگی کۆنترۆڵکردنیان هەیە. دەکرێت حکومەت لە لایەن پەرلەمانەوە و لە هەڵبژاردنەکاندا بە دەنگدان لە پۆستەکەی دەربکرێت و لەئاکامدا بە شێوەیەکی ئاشتیانە بگوڕدرێت.

ئەڵمانیا دەوڵەتێکە بە سەروەری یاسا بەڕێوەدەبرێت. بۆندستاگ ئەو یاسایانە دەردەکات کە هەموو ئەڵمانیا دەگرێتەوە. لە هەندێک حاڵەتدا ئەمە پێویستی بە ڕەزامەندی ویلایەتە فیدراڵیەکان هەیە. هەمووکات دەبێت یاساکان لەگەڵ یاسای بنەڕەتیدا بگونجێت. بە هەمان شێوە هەموو بڕیار و حوکمەکانی دادگاکانی ئەڵمانیا دەبێت پابەندی یاسای بنەڕەتی بن. ئەمەش لەلایەن دادگای دەستووری فیدراڵی وەک باڵاترین دادگای ئەڵمانیا پشتڕاست کراوەتەوە. هەموو دادگاکانی ناو ئەڵمانیا بە یاسا پابەندن. بەم حاڵەوە، دادگاکان سەربەخۆن و نابێت لە بڕیاردانیاندا لە ژێر کاریگەری حکومەت یان دەسەڵاتداراندا بن. هەموو مرۆڤێک لە دادگادا بەبێ گوێدان بە پێشینە و دۆخی دارایی و پێگەی کۆمەڵگا مافی یەکسانیان هەیە.

ئەرکەکانی ئیدارەکردنی کاروباری ڕۆژانە لە لایەن دەسەڵاتدارانی ویلایەت و شارەوانییەکانەوە ئەنجام دەدرێن. هەروەها دەسەڵات پابەندە بە یاساوە و تەنیا دەتوانێت لەسەر بنەمای یاسا مامەڵە بکات. یاساکان بە یەکسانی بۆ هەموو مرۆڤەکان بەکار دەبرێن. هەر کەسێک کە بەهۆی ڕێوشوێنێکی ئیداریەوە کاریگەری لەسەر بێت، دەتوانێت لەلایەن دادگاوە پێداچوونەوەی بۆ ئەو ڕێوشوێنەبکات.

لە ئەڵمانیا هیچ کەسێک بۆی نییە بەبەکارهێنانی هێز، دەوڵەت یان خەڵک کۆنترۆڵ بکات. ڕێوشوێنی زۆرەملێ تەنیا لە لایەن دەزگاکانی دەوڵەتی وەک پۆلیسەوە و تەنیا وەک دوا ڕێگا دەتوانرێت بەکار بهێنرێت. بەڵام ئەمە تەنیا لەسەر

بنەمایەکی یاسایی ڕێگەپێدراوە. هەر کردەوەیەك دەتوانرێت لەلایەن دادگاکانەوە پێداچوونەوەی بۆ بکرێت و تەنانەت قەدەغە بکرێت.

لە ئەڵمانیا ماف و ئازادییەکانی مرۆڤ لەلایەن دەوڵەتەوە ڕێزیان لێدەگیرێت و دەپارێزرێت. ئەو مافانەی مرۆڤ کە لە یاسای بنەڕەتیدا گەرەنتی کراون، بەتایبەتی کەرامەتی مرۆڤ و مافی ژیان و یەکپارچەیی جەستەیی دوور لە دەستتێوەردانن.

هەمان شت بۆ گەشەسەندنی ئازادی کەسایەتیش دەگونجێت، واتە هەر مرۆڤێک بڕیار و کردارەکانی خۆی دیاری دەکات. بەڵام نابێت مافی کەسانی تر تێکبدرێت و نابێت یاساکان پێشێل بکرێن. هەموو مرۆڤەکان لە ئەڵمانیا ڕێگەیان پێدراوە بە ئازادی بیروڕای خۆیان دەربڕن، بەڵام نەک هان بدەن بە ڕق و قین یان توندوتیژی لە دژی ئەو کەسانە کە جیاواز لە خۆیان بیردەکەنەوە. ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانی گشتی ڕێگەپێدراوە، بەڵام دەبێت بە شێوەیەکی ئاشتیانە ئەنجام بدرێت.

هەروەها یاسای بنەڕەتی گەرەنتی یەکسانی هەموو مرۆڤەکان دەکات. نابێت بە هیچ شێوەیەک لە دژی هیچ کەس جیاکاری، گۆشەگیری یان بێبەشی بکرێت، جا بە هۆکاری بنەچینە، ئیمان، کەمئەندامی یان باوەڕ بێت. کردەوەیەک کە ئامانجی دژە جوولەکە، ڕەگەزپەرستی، بێگانەپەرستی یان ئامانجی نامرۆڤانەی تری بەدوادا بێت، لەگەڵ ئەمەدا ناگونجێت و پێچەوانەی ئەم لێدوانەیە.

هەموو ڕەگەزەکان یەکسانن. ژنان و پیاوان و ئەو کەسانەی خۆیان وەک ڕەگەزێکی جیاواز دەناسێنن، مافی یەکسانیان هەیە. هیچ کەسێک بەهۆی ڕەگەز یان ئاراستەی سێکسییەوە بەهیچ شێوەیەک نابێت بێبەش بکرێت، گۆشەگیری بکرێت یان مەترسی لەناوچوونی لەسەر بێت. بۆیە دەبێت ئەو کەسانەی کە شێوازی ژیانیان لەگەڵ بیرۆکەکانی خۆیدا ناگونجێت، دەبێت بە ڕێز و لێبوردەیی مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت.

زانیارییە گرینگەکانی تر سەبارەت بە سیستەمی یاسایی، هەروەها سەبارەت بە کولتوور و مێژووی ئەڵمانیا، لە خولی ئاراستەکردندا پێت دەبەخشرێت. خولی ئاراستەکردن بەشێکە لە خولی یەکگرتن. دوای ئەوەی دەرفەتی مافی نیشتەجێبوونت پێدرا، مافی بەشداریکردنت لە خولی یەکگرتن دەبێت یان ناچار دەبیت بەشداری بکەیت.

وەک پۆرتاڵی حکومەتی فیدراڵی https://www.make-it-in-germany.com/de/leben-in-deutschland/deutschland-kennenlernen/deutsche- gesellschaft، ئیدارەی فیدراڵی بۆ کۆچ و پەنابەران https://www.bamf.de/DE/Themen/Integration/ZugewanderteTeilnahmede/ErsteOrientierung/UnserGrundgesetz/unser-grundgesetz-node.html یان دەزگای فیدراڵی بۆ پەروەردەی مەدەنی https://www.bpb.de .